

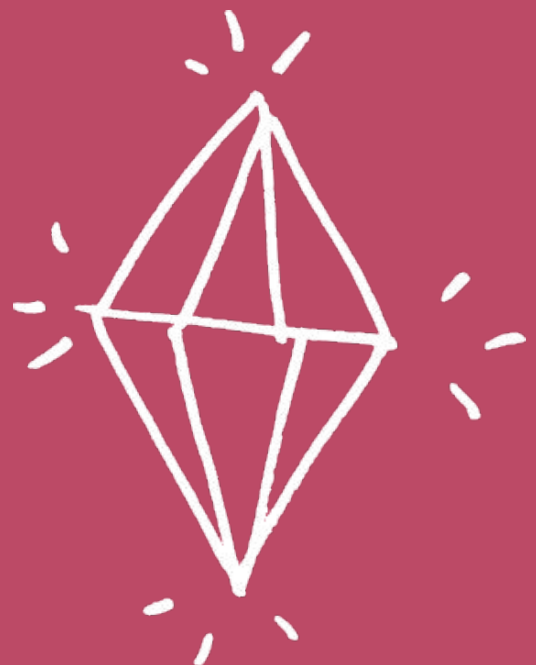

NÄIN KIRJOITAT lasten ja nuorten mediailmiöistä

Pikaopas toimittajille

MEDIA·
KASVATUS·
SEURA

Näin kirjoitat lasten ja nuorten mediailmioistä. Pikaopas toimittajille.

© Mediakasvatusseura ry. 2016/2018

Toimittanut

Isabella Holm

Emmi Huhtanen

Anniina Lundvall

Terhi Mustonen

Inka Silvennoinen

Lauri Sundberg

**MEDIA·
KASVATUS·
SEURA**

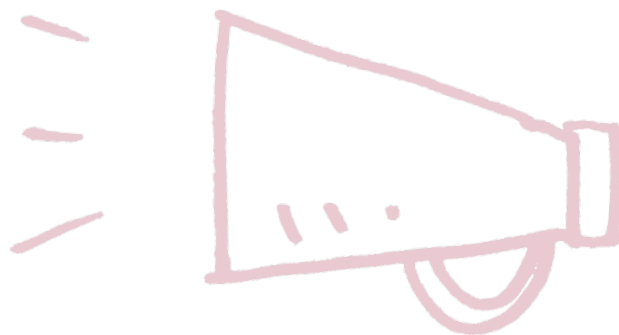
Aiheena lasten ja nuorten mediakulttuuri tai median käyttö

Oletko kirjoittamassa artikkelia tai uutista jostakin uudesta mediailmiöstä? Koskettaako ilmiö myös lapsia ja nuoria? Tämä opas on sinulle!

Mediasisällöt ja mediankäyttö ovat muodossa tai toisessa osa lasten ja nuorten jokapäiväistä elämää, ja myös uutismediat huomioivat uusiin median käytön tapoihin liittyviä ilmiöitä. Lasten ja nuorten mediakulttuuriin liittyy paljon oletuksia ja ennakkoluuloja, joita uutisjutut voivat huomaamattaan ylläpitää tai vahvistaa. Lapset ja nuoret ansaitsevat sen, että heidän mediakulttuuristaan ja mediankäytöstä keskustellaan asiallisesti ja moniäänisesti! Siksi olemme laatineet tämän oppaan lasten ja nuorten mediakulttuuriin liittyvien ilmiöiden käsittelyn tueksi.

Oppaasta on apua monenlaisten mediakulttuurin ilmiöiden käsittelemiseen. Mediakulttuurin lisäksi oppaassa annetaan vinkkejä erityisesti pelaamisen ja pelikulttuurin käsittelemiseen sekä lasten kuvaamiseen ja kuvien valitsemiseen.

Alkuperäisen, 2016 ilmestyneen oppaan ovat kirjoittaneet Isabella Holm (Mediakasvatusseura ry), Anniina Lundvall (Pelastakaa lapset ry), Inka Silvennoinen (Ehkäisevä päihdetyö Ehyt ry) ja Lauri Sundberg (Pelastakaa lapset ry) ja sen on editoinut 2018 Emmi Huhtanen (Mediakasvatusseura) yhdessä Terhi Mustosen (Sosped-säätiö / Digipelirajat'on -hanke) kanssa.

Kun teet juttua lasten tai nuorten mediakulttuurista

Huomioihan artikkeli, että kyseessä on monelle tärkeä harrastus ja elämäntapa?

Uutisartikkelit tuovat usein lähtökohtaisesti esille yhteiskunnan ongelmakohtia ja hakevat haasteille erilaisia ratkaisuja. Lasten ja nuorten mediakulttuuriin ja siihen liittyvien ilmiöiden käsittelemiseen liitetään kuitenkin turhan usein perusteetonta arvottamista tai leimaamista. Monelle lapselle ja nuorelle esimerkiksi pelaaminen, tubettaminen tai snäppääminen ovat tärkeitä harrastuksia ja merkittävä osa elämää. Vältä siis lasten, nuorten tai itse mediakulttuurin muodon leimaamista, ja pyri pysymään aiheen käsittelyn kannalta keskeisissä näkökulmissa.

Helpottaako vai vaikeuttaako artikkeli aiheesta käytävää keskustelua?

Jos haluat käsitellä johonkin media-ilmiöön liittyviä haasteita, muista etsiä niihin myös ratkaisuja. Monesta aiheesta löytyy suomalaista ja kansainvälistä tutkimustietoa. Yksinkertaistamalla saa luotua raflaavan otsikon ja näkökulman - muista myös vastuusi suhteessa käsiteltyyn teemaan. Uutiset vaikuttavat esimerkiksi vanhempien käsityksiin ja siten myös kasvatusratkaisuihin. Huolipuheen lietsonnasta voi seurata konkreettisesti tarpeettomia riitoja tai muita murheita, jotka eivät kuitenkaan auta mahdollisten mediankäyttöön liittyvien erimielisyyksien ratkaisemisessa.

Käsi sydämellä, teetkö juttua vanhemman vai toimittajan roolissa?

Lasten ja nuorten mediankäytön tavat voivat kummastuttaa, riemastuttaa ja ärsyttää. Huomiot omasta lähipiiristä voivat myös antaa ideoita uusien ilmiöiden ja näkökulmien esiin tuomiselle. Jos kirjoitat tekstin omasta näkökulmasta on toteutusmuotona toivottavasti jokin enemmän kolumnia kuin uutisartikkelia muistuttava lopputuote.

Mikä on oma suhtautumisesi aiheeseen? Vaikuttaako se artikkelin näkökulmaan tai sävyyn?

Varo lietsomasta tahattomasti huolipuhetta ja mediapaniikkia ja tarkastele omaa suhtautumistasi kyseiseen mediaan liittyvään ilmiöön ennen jutun julkaisua.

Osallistatko lapsia ja nuoria heitä koskevaan keskusteluun?

Lapsilla ja nuorilla on oikeus lausua mielipiteensä ja tulla osallistetuiksi heitä koskevaan yhteiskunnalliseen keskusteluun. Lisävinkkejä lasten osallistamiseksi löydät esimerkiksi “Lapset osallisena mediassa”-materiaalista (Grönholm, Pauliina, Mediakasvatusseura, 2014).

Onhan haastatteluun valittu asiantuntija pätevä lausumaan juuri kyseisestä asiasta?

Suomesta löytyy ansioitunut joukko päteviä asiantuntijoita lasten ja nuorten media-arkeen liittyvien asioiden käsittelyyn. Asiaa tuntevia ja tutkivia asiantuntijoita löydät esimerkiksi media-alan järjestöistä sekä lasten ja nuorten etua ajavista järjestöistä. Muista kuitenkin näkökulmien monet lähtökohdat: esimerkiksi lasten kasvatukseen erikoistunut psykologi ei välttämättä ole mediaympäristöjen asiantuntija, eikä mediatutkija välttämättä tunne lapsen kehityksen kannalta keskeisiä vaiheita. Lapsen ja nuoren rooli oman elämänsä asiantuntijana on myös huomionarvoinen näkökulma, jossa haastateltu lapsi tai nuori voi avata mitä harrastus hänelle merkitsee.

Lisääkö artikkeli turhia riitoja perheissä, vai edistääkö se rakentavaa keskustelua ja mediakasvatusta?

Mediankäyttö voi aiheuttaa perheissä herkästi skismaa ja erilaisia riitatilanteita. Iso osa näistä olisi vältettävissä vanhempien paremmalla ymmärryksellä lasten mediakulttuurista. Vanhemmat tarvitsevat tukea mediakasvatukseen, joten paras tapa lähestyä aihetta on rakentava ja ratkaisukeskeinen. Vanhempien olisi hyvä ymmärtää, että medialukutaidon vahvistaminen on osa nykyaikaista kasvatusta ja siihen liittyy samoja haasteita kuin kaikkeen muuhunkin kasvatukseen. Mitä vanhemmasta lapsesta on kyse, sitä enemmän tulisi keskittyä dialogiin eikä aikuisen käskyvaltaan.

Kun aiheena ovat tietokone-, konsoli- ja mobiilipelit

Ota huomioon pelaamisen ja pelaajien monimuotoisuus

Kaikkien pelien niputtaminen yhteen ja pelien yksipuolinen käsittely ei tee oikeutta peleille ja saattaa vääristää niistä käytävää keskustelua. Pelejä on monenlaisia ja monille kohderyhmälle. Pelaajatkin koostuvat moninaisesta joukosta erilaisia ihmisiä, joiden tavat ja motiivit pelata vaihtelevat. Kilpapelamiseen liittyviä ilmiöitä ei esimerkiksi voi yleistää kaikkeen pelaamiseen tai kaikkiin pelaajiin. Peleistä keskustellaan usein joko talous- tai huolinäkökulmasta, mutta pelit ovat myös kulttuuria, monelle tärkeä harrastus, oppimisen väline tai niitä voi tarkastella itsenäisinä teoksina, samoin kuin elokuvia tai kirjallisuutta. Älä siis turvaudu stereotypioihin tai jämähdä yhteen näkökulmaan.

Muista, että on lasten pelejä ja aikuisten pelejä

On hyvä huomioida, että osa peleistä on suunnattu vain aikuisille, eikä niitä ole tarkoitettukaan lasten pelattavaksi. Ethän arvioi aikuisille tarkoitettuja pelejä lasten näkökulmasta. Ikärajat ovat olemassa syystä. Selvitä ikärajojen määräytymisperusteet. Kaikilla peleillä ei ole virallista ikärajaa, tai ikäraja ei ole lainvoimainen, joten älä sekoita suosituksia ja Suomen lain mukaan sitovia ikärajoja keskenään.

Älä sekoita ilmiönä rahapelaamista ja digitaalista pelaamista

Digitaalinen pelaaminen on noussut merkittäväksi osaksi tämän päivän kulttuuria, mutta siihen liittyy edelleen voimakkaita ennakkoluuloja. Digipelien niputtaminen yhteen alle 18-vuotiailta kiellettyjen rahapelien kanssa on omiaan lisäämään virheellisiä käsityksiä. Kyseessä on kaksi pelaamisen tyyppiä, jotka eroavat toisistaan niin lainsäädännön, yhteiskunnallisen merkityksen kuin aiheuttamiensa ongelmien tasolla. Kyse on myös journalistisesta tarkkuudesta: kaikki rahapelaaminen on pelaamista, mutta kaikki pelaaminen ei ole rahapelaamista. Huomioithan tämän myös kuvituksessa.

Älä yleistä tai liioittele haittoja

Pienelle osalle pelaajista aiheutuu eriasteisia haittoja. Se ei tarkoita, että kaikki pelaaminen olisi haitallista. On tärkeää osata erottaa pelaamiseen liittyvät vähäiset ja ohimenevät haitalliset lieveilmiöt ja vakavammat ongelmalliseen pelaamiseen liittyvät haitat. Haittakeskustelun rinnalle tarvitaan laajempaa keskustelua ja ymmärrystä ilmiöstä kokonaisuutena, jotta todelliset haitat pystytään erottamaan turhasta huolesta.

Digitaalisten pelien kohdalla riippuvuus-termin käyttöä tulee välttää.

Tämänhetkissä kansainvälisissä tautiluokituksissa (ICD-10 ja DSM-5) ei ongelmallinen digipelaaminen (toisin kuin ongelmallinen rahapelaaminen) esiinny omana diagnoosinaan. Tulevassa ICD-11 -luokituksessa vakava-asteisesta ongelmallisesta digipelaamisesta käytetään nimitystä pelihäiriö (eng. gaming disorder). Lasten ja nuorten kohdalla puhumista peliriippuvuudesta tai -addiktiosta tulisi välttää, koska termi on leimaava eikä ota huomioon lapsuuden ja nuoruuden erityispiirteitä.

“Älä tee liian pitkälle johdettuja oletuksia syy-seuraussuhteista.”

Ole tarkkana peliväkivaltakeskustelussa

Pelien sisältämä väkivalta on puhuttanut pitkään. Pitävää tutkimuksellista näyttöä pelien aiheuttamasta väkivaltaisuudesta ei kuitenkaan ole ja tutkimus on paikoittain ristiriitaista. Ruotsin mediaviranomainen Statens medicinska rådet julkaisi vuonna 2012 laajan tutkimuskatsauksen peliväkivallan ja aggressiivisen käytöksen suhteesta. Katsauksessa ei löydetty syy-seuraussuhdetta väkivaltaisten mediasisältöjen ja arkielämän väkivaltaisen käytöksen välillä. Katsauksen mukaan mahdollisuutta ei voida täysin sulkea pois, mutta mahdollinen vaikutus on vähäinen verrattuna muihin tekijöihin, kuten mielenterveysongelmiin, läheisten ihmissuhteiden vähäiseen määrään, kodin roolimalleihin tai päihteiden käyttöön. Älä tee liian pitkälle johdettuja oletuksia syy-seuraussuhteista.

Lapset osana omaa mediatuotostasi

Vinkkejä lasten kuvaamiseen ja kuvien valintaan!

Kuvaa lasta arvostavalla tavalla

Kuvaa lapsia ja nuoria aina tasa-arvoisesti ja arvostavasti. Kuvaa lapsia ja nuoria aktiivisina toimijoina, esimerkiksi jalkapalloilevat lapset pelaamassa jalkapalloa mieluummin kuin istumassa pallon kanssa nurmikolla. Kunnioita kuvattavien nuorten persoonallisuutta sekä ihmisarvoa. Keskustele kuvaamisesta kohteiden kanssa – millä tavoin nämä itse haluaisivat, että heitä kuvataan?

Älä työttele tai pojittele kuvavalinnoilla

Vältä tyyppillisten tyttö- ja poikastereotyyppien uusintamista kuvissa. Pojat ja tytöt ovat esimerkiksi yhtä aktiivisia urheilijoita. Valokuvan valinnalla on mahdollista vastustaa ja vähentää seksismiä, esineellistämistä ja sukupuolista syrjintää. Tarkastele ottamaasi kuvaa näistä näkökulmista.

Kunnioita erilaisuutta

Edistä taustoiltaan ja esimerkiksi sukupuoli-identiteetiltään erilaisten lasten ja nuorten tasa-arvoa antamalla heille näkyvyyttä medioissa. Kiinnitä huomiota myös kuvatekstin yhdenvertaisuuteen. Valitse sanasi niin, että kuvassa olevan sukupuoli ei korostu.

Anna kasvurauha

Tarkista, että lapsen ja nuoren vaatetus on asianmukainen ja korostaa aktiivista tekemistä, eikä turhaan aseta lasta katseen kohteeksi tai seksuaalisoi. Tietyissä aihepiireissä otettujen kuvien väärinkäytön riski voi olla suurempi kuin toisissa (urheilulajeista esimerkiksi voimistelu). Tämä on hyvä tiedostaa kuvia otettaessa ja julkaistaessa.

NÄIN KIRJOITAT LASTEN JA NUORTEN MEDIAILMIÖISTÄ:

1. Huomioihan artikkeli, että kyseessä on monelle tärkeä harrastus ja elämäntapa?
2. Helpottaako vai vaikeuttaako artikkeli aiheesta käytävää keskustelua?
3. Käsi sydämellä, teetkö juttua vanhemman vai toimittajan roolissa?
4. Mikä on oma suhtautumisesi aiheeseen? Vaikuttaako se artikkelin näkökulmaan tai sävyyn?
5. Osallistatko lapsia ja nuoria heitä koskevaan keskusteluun?
6. Onhan haastatteluun valittu asiantuntija pätevä lausumaan juuri kyseisestä asiasta?
7. Lisääkö artikkeli turhia riitoja perheissä, vai edistääkö se rakentavaa keskustelua ja mediakasvatusta?

**LISÄÄ INFOA JA VINKKEJÄ:
mediakasvatus.fi/
pikaopas-toimittajille**

**MEDIA-
KASVATUS-
SEURA**